

OPINIE

Privatisering

Energie Nederland, jaargang 12, nr. 2 • dinsdag 3 februari 2009

Helluppie

Ook met enige verbazing de reactie van de landelijke politiek op de overname van Essent door RWE gevolgd? Na meer dan 10 jaar tamelijk slecht discussiëren over de inrichting van de Nederlandse elektriciteitsmarkt, uiteindelijk verworpen tot een gênant welles-nietes spel, waar weinig inhoudelijke argumenten er toe deden, werd de splitsingswet in 2007 een feit.

Met de splitsingswet ontstond een nieuwe realiteit en werd de privatisering van de commerciële onderdelen een zeer gerede mogelijkheid,

Door
Coby van der
Linde

zodra de eigendomssplitsing van de distributienetten gerealiseerd was. Dit was genoegzaam bekend bij de dames en heren van de Tweede Kamer. Het wolvengehuil dat nu vanonder de Haagse stolp komt is verwonderlijk, omdat de verkoop van de leverings- en productiebedrijven in menige studie is voorgespiegeld als een logisch gevolg van de besluitvorming.

Verwarrend

De discussie is lang verwarrend geweest, omdat de bedrijven en hun aandeelhouders tegen splitsing waren, maar niet noodzakelijkerwijs tegen privatisering. Liberalisering en privatisering zijn twee verschillende zaken, maar liepen uiteindelijk dwars door elkaar heen, wat de kwaliteit van de discussie ook geen goed heeft gedaan. Het eigendom van de elektriciteitsbedrijven lag namelijk niet bij de centrale overheid, die de markt inrichting dus aan het vertimmeren was in anti-

patie op de Europese ontwikkelingen, maar bij provincies en steden. Sommige van deze aandeelhouders hebben tijdens de lange discussie geworsteld met nut en noodzaak van hun eigendom met het oog op de publieke belangen van voorzieningszekerheid en milieu. Veel van deze lagere overheden zijn door de nieuwe realiteit van de splitsingswet uiteindelijk overtuigd geraakt door de argumenten van Economische Zaken en de Tweede Kamer, namelijk dat deze belangen verzekerd konden worden door het voortgezette publieke eigendom van de distributienetten. Juist het afstoten van de onderdelen waar commerciële risico's worden gelopen, past in de gekozen constructie minder bij deze aandeelhouders. Heeft de financiële crisis ons niet recentelijk juist geleerd dat enthousiast meedoen met de Europese ontwikkelingen met provinciaal en stedelijk gemeenschapsgeld niet veel waardering kan vinden bij het Ministerie van Financiën? Althans niet zo lang het Europese toezicht op allerlei terreinen een gatenkaas is. Het eigendom van de provincies en steden was al jarenlang ongemakkelijk voor de centrale overheid in het proces van liberalisering en dus nu ook in de privatisering. Eerst kwam de oproep na de inwerkingtreding van de splitsingswet om niet overhaast te handelen ten aanzien van het eigendom. Daarna kwam er de waarschuwing dat door

de verkoop de jaarlijkse dividenden werden ingeruild voor een eenmalige opbrengst en dat op de besteding streng gelet zou worden. De ongemakkelijke verhouding in het energiedossier tussen de centrale overheid en de lagere overheden is ook met de splitsingswet nog niet opgeheven. Het Rijk zette door met de eigendomssplitsing, maar wilde niet dat de lagere overheden al te snel de consequenties hieruit trokken.

Europa

Zonder te vervallen in 'zie je nou wel' werd in de rapporten uit 2004 van de Energieraad, juist vanwege de grote krachten op het Europese toneel, aangeraden om niet te veel voor de troepen uit te lopen, zodat Nederland, als het speelveld wat verder was uitgekristalliseerd, de discussie over liberalisering en privatisering boerenslim kon afronden. Opties nog even open houden, was het devies. De splitsingsdiscussie in Nederland ging namelijk niet meer over de transmissienetten, die waren allang in Gasunie en TenneT generationaliseerd, maar nog een stap verder door ook het eigendom van de distributienetten af te splitsen als voorwaarde voor privatisering. In Europa is splitsing van transmissienetten nu geregeld, maar van een verplichte eigendomssplitsing is geen sprake. De kans dat een discussie over verdergaande eigendomssplitsing snel aan de orde zal zijn in het Europese is gering, zeker nu de gedachten over de rol van de markt als gevolg van de financiële crisis weer de andere kant op bewegen.

Kampioen

Het vormen van een groot Nederlands productiebedrijf van enige importantie lukte niet in de jaren '90 voorafgaand aan het liberalise-

ringsproces en struikelde ook in de nadagen bij het niet doorgaan van een fusie tussen Nuon en Essent. Met het falen van die fusie lag het voor de hand, dat buitenlandse spelers nieuwe kansen zouden krijgen. De NMA had hier wellicht binnen het nieuwe raamwerk van de Europese markt nog wat kunnen betekenen, als zij haar taak niet zo strikt nationaal had opgevat en de Europese realiteit had meegenomen, maar dan had de mededingingswet wel de ruimte moeten bieden voor het oprichten van een nationale kampioen. Dan had een van origine Nederlandse speler een poging kunnen doen het Europese spel mee te spelen. Echter, een oplossing zoals in Denemarken met DONG Energy, waar nu regelmatig aan wordt gerefereerd en waarin de centrale overheid een meerderheidsbelang heeft, kon door de Nederlandse eigendomsconstructie al niet meer in dit late stadium van ontbundelen. Ook hier had wellicht eerst het eigendom op centraal overheidsniveau gebracht moeten worden, zoals al in 1995 is overwogen, vooreer de markt te gaan vertimmeren. In het nieuwe tijdsgewricht waarin voor veel geld noodgedwongen forse overheidsbelangen worden verworven, lijkt een dergelijke route nu 'small change', maar dat is een conclusie voor een kampioen terugkijken. Vooralsnog lijkt het bitter verlopen proces van liberalisering en privatisering afgesloten te worden met de constatering dat papier gelduldig is, maar de realiteit een groot gevoel van helluppie oproept bij 's lands landelijke bestuurders. ■

Coby van der Linde is hoofd van het Clingendael International Energy Programme, hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen en lid van de Algemene Energieraad.